

1. IDENTIFICACIÓ DEL PROJECTE

Títol del projecte: Transformació de l'edifici des sindicat des Vi de Felanitx en Facultat de Belles Arts i Museu d'Art Contemporani.

Situació: F4CR+7X Felanitx – Mallorca – Illes Balears

Estudiant: Victor Bauzá Piña

Tutor: Joan Cerdà Ripoll

2. INFORMACIÓ PRÈVIA:

Emplaçament:

Felanitx és una localitat situada al Llevant de l'illa de Mallorca amb dos nuclis urbans significatius, per una banda el propi del nucli històric del municipi i per l'altra Porto Colom, L'àmbit del Sindicat es troba ubicat, al límit Nord-oest de la seva trama urbana del nucli de Felanitx, separat de la mateixa per la via Ma-5120.

Actualment tot l'espai de la parcel·la del Sindicat es troba tancada i genera una frontera infranquejable per la connexió amb les rutes que entren a la muntanya de La Mola.

Història:

El Celler Cooperativa de Felanitx, Es Sindicat, fou una societat fundada al 1919 per Bartomeu Vaquer Veny, president de la cambra agrícola a l'època. Miquel Caldentey Tallades (president de la Caixa Rural de Felanitx) i l'enginyer agrònom Ernest Mestre Artigues i va arribar a disposar de més de 500 socis i més d'un millar de productors depenents. Es dedicava a la fabricació i venda de vi, producte que, fins al 1923 tan sols es comercialitzava a Felanitx.

L'edifici, obra d'arquitecte Guillem Forteza, es comença a construir el gener de 1920, a nom de 224 associats cooperativistes. Es va inaugurar al 1921, any al qual els seus dipòsits varen rebre la primera collita, tot i que les obres no es finalitzaren fins al 1922.

Al llarg del temps ha sofert successives reformes i ampliacions, per adaptar l'edificació a l'augment de la producció portat a terme.

Paral·lelament a l'aparició de la resta de denominacions d'origen al territori insular, l'activitat del Celler va començar a disminuir fins que a principis dels anys 90 va passar a ser administrat per la caixa, posteriorment subhastat i venut a un particular i finalment, segons la resolució del 17 de maig de 2001, el Consell Insular de Mallorca declara l'edifici com a BIC, Bé d'interès cultural, amb categoria de monument.

Estilísticament l'edifici respon a la primera etapa de l'arquitecte Forteza a la que es manifesta la influència de l'arquitectura catalana noucentista a la seva vessant més barroca. Al llarg del temps ha sofert successives reformes i transformacions.

L'estat actual de l'edifici, d'uns 9.800 m² construïts presenta un abandó total i una degradació fruit d'aquest abandó i de l'edat de l'edifici. Aturar el Procés de deteriorament i cuidar els seus elements singulars serà un dels pilars fonamentals de la proposta.

Evolució i reformes:

Es Sindicat és un conjunt d'edificacions de característiques constructives ben diferenciades, despenent del moment en què es portaren a terme. Els tancaments són de Tapial, formigó en massa i formigó armat, marès o bloc de formigó. L'estructura de coberta és de formigó,

acer o fusta i les cobertes són de teula àrab, placa de fibrociment ondulada o rajola ceràmica. A continuació es detallen els elements constructius de cada espai.

El volum que es va construir en primer lloc, i que sens dubte és el principal de tot el conjunt, té una superfície construïda pròxima als 6.700 m², i s'organitza en 4 nivells per permetre el funcionament per gravetat de la bodega. Al nivell constructiu es diferencien 4 naus distintes: la de recepció, la de premsat i dues de fermentació i emmagatzemament de vi.

El volum en dipòsits de la nau principal es situa prop dels 7 milions de litres. Els carros carregats de raïm pujaven per la rampa de la bodega que recorre l'alçat sud de l'edifici fins a assolir el nivell superior fins a la nau de recepció situat a una cota de 7,70 m i els barrals i tines de vi sortien pel nivell inferior situat a la cota 0,00 m.

A la recepció es pesava el raïm i es llençava dins Tolbes des d'on començava el procés de despallada, premsat i vessat a gabions i dipòsits, 15 / 20 dies de maceració i airejat del most. Se sagnava per gravetat el vi i es portava a terme el premsat per separar el vi. En el cas dels blancs o rosats, en canvi, el premsat es feia al cap de poques hores de l'entrada del raïm al celler. Les feines de premsat es feien a la nau de Premsat situada a la cota 3.90.

El transport del vi des de la sala de premsa fins als dipòsits de les sales de fermentació es feia primer bé per gravetat o bé manualment amb carretes i a partir dels anys seixanta mitjançant les bombes de verema.

Als dipòsits de les sales anomenades de Fermentació, 104, en total, es produïa la fermentació malolàctica i la guarda del vi durant un període de temps variable. Durant aquest període es feien mesclades de vins.

Arribat el moment de la venda, el vi es conduïa fins als dipòsits rectangulars situats a la nau d'entrada i allí se'n feia el filtrat i clarificat. El darrer pas abans d'abandonar la bodega era l'envasat i l'expedició en forma de Bocois, barrals de diversos volums i botelles.

Precisament les primeres ampliacions de la bodega es produïren a aquesta zona amb l'objecte de potenciar les feines d'envasat i expedició situada a la cota -0,75 m i compta amb uns 1300 m².

A conseqüència de l'augment de la demanda de vi de la Bodega Cooperativa de Felanitx, es va portar a terme una nova ampliació, aquesta vegada per augmentar la seva capacitat productiva. Es tracta d'una nova edificació de característiques constructives ben diferenciades de la resta, amb una superfície construïda aproximada de 1700 m². És una construcció pràcticament quadrada, amb una coberta formada per dos cossos en forma d'arc rebaixat i un sol pla, connectada amb la nau principal a través d'una passarel·la coberta. El volum del dipòsit d'aquesta ampliació és de prop d'un milió i mig de litres.

La recepció del raïm i premsat seguien fent-se a les sales originals, per part dels mosts i dels vins ja premsats es conduïen fins l'ampliació mitjançant bombes de verema. A mesura que es disposava de dipòsits buits a les naus principals, els vins de l'ampliació s'anaven movent fins elles, per les seves millors condicions tèrmiques i per la seva proximitat amb la zona de filtrat i envasat.

La darrera ampliació portada a terme fou la instal·lació de dos dipòsits d'acer de 1140 m³ cada un. Sens dubte aquesta darrera ampliació va afectar de forma directa a la qualitat del vi produït al Sindicat.

Dades de l'edificació existent i anàlisi estructural

Des del punt de vista de la topologia estructural es poden distingir:

Aquesta distinció correspon també a diferents funcionalitats de cada àrea i a diferents èpoques de construcció.

Pati d'accés: Està flanquejat per dues naus formant una U amb l'edifici principal creant un gran espai enfront del complex. La naveta sud fou destinada l'embotellament a les primeres fases de l'explotació del complex. L'estructura està formada per parets de càrrega amb forjats unidireccionals. A la nau esquerra es forma una sola altura, dos a la nau dreta i tres al cos central. Les cobertes d'aquestes navetes són planes.

Fermentació: Zona de Fermentació: És la part de l'edificació de major reconeixement per la seva especial arquitectura i per les tines de fermentació que formen un conjunt summament singular i estètic. Aquest àmbit està compost per dues grans naus unides per un cos estret d'una planta. L'edificació compta amb cobertes inclinades, a dos aigües a cada nau i cobert plana al cos que les enllaça. La coberta està formada per teula sobre una llosa massissa de formigó de 8 cm de gruixa, la llosa se suporta a jàsseres de

diferents cantells i amplades, separades entre si 276 cm. Les jàsseres se suporten als pòrtics que estan separats entre si 446 cm, excepte als extrems que són de 600 cm i el passadís central té una cruïlla de 550 cm i està suportat sobre les façanes laterals. Els pòrtics estan formats per formigó en massa, sobre 4 suports, formant tres arcs entre ells. Dos arcs laterals de mig punt i el central apuntat. Tot i que no formen part de l'estructura cal fer una referència especial a les tines de fermentació, formades per un peu de formigó en massa que serveix com suport a la tina, construïda amb formigó armat i fleixos metàl·lics perimetrals.

Premnat: La sala de premsat forma una nau coberta a dos aigües, amb llum de 15,40 m, i una longitud de 28.80. La coberta e xapa de fibrociment està suportada per encavallades lleugeres del tipus doble Polonceau i corretges de fusta. Una passarel·la sobre un pòrtic de tres arcs creua aquesta nau des del nivell superior dels dipòsits fins a la zona de recepció.

Recepció: L'àrea de recepció del raïm està formada per dues parts clarament diferenciades. Una formada per una estructura de fusta porticada amb tensors d'acer, l'altra formada per una llosa massissa de formigó de 20 cm de cantell sobre una jàssera penjada que es suporta sobre quatre arcs de formigó. Sobre les portes d'accés del material hi ha disposada una marquesina de mènsules de formigó.

Nau de Magatzem i expedició: La nau de magatzem i expedició està al costat oposat al de la recepció. És una nau d'estructura simple, amb encavallades metàl·liques de 18,60 m de llum, format per 6 crugies equidistants fins a completar la longitud total de 40 m.

Ampliació de dipòsits: Els magatzems annexos, al costat de les façanes nord del conjunt, formen una estructura més moderna i amb façanes més austeres i funcionals que el conjunt original. El conjunt està format per dues naus sobre parets de càrrega, amb cobertes a dues aigües a cada nau. El tancament de coberta es construeix sobre entrebigats ceràmics armats, suportats sobre bigues prefabricades amb forma d'arc rebaixat i una secció de 6 cm x 20 cm. Per eliminar l'empenta té disposats uns tensors horitzontals metàl·lics de 20 mm de diàmetre. Les llums de cada nau són de 10,30 i 12,90 amb una longitud de 30 m cada una.

Dipòsits exteriors: Es tracta de dos dipòsits d'acer inoxidable compostos per xapa soldada i una coberta de biguetes que conflueixen al seu punt central. Cada un té una capacitat de 1.140 m³

Aquesta distinció correspon també a diferents funcionalitats de cada àrea i a diferents èpoques de construcció.

3. DESCRIPCIÓ DEL PROJECTE

El projecte consisteix en la reconversió del Celler cooperatiu del Sindicat des Vi en un centre internacional d'Arts Plàstiques que inclogui d'una banda el programa de Facultat de Belles Arts i de l'altre un Museu d'art contemporani. Aquest programa sorgeix de la intenció existent en l'actualitat, per part del Consell de Mallorca, d'encabir-hi aquests dos programes dins l'edifici. Si bé és cert que al llarg dels anys hi ha hagut multitud de plans pel Sindicat sembla que aquesta opció és la que pren més força.

La proposta es fonamenta en els següents punts:

-Reestructuració de l'àmbit urbà del Sindicat des Vi

Intervenir a un àmbit i un edifici tan gran com el Sindicat del Vi per incloure-hi programes d'una escala superior a la del mateix poble, té conseqüències directes sobre les infraestructures que arriben fins al lloc.

D'una banda hi tenim la mobilitat llunyana que es realitzarà mitjançant cotxe i autobús, per això es facilita la creació d'un nou aparcament que doni servei als nous programes que apareixen al Sindicat. Ara bé, per les successives visites que s'han efectuat a la zona per la redacció d'aquest projecte, s'observa que en l'actualitat el solar que queda dins la Trama urbana del poble i que es troba en enfront del Sindicat és utilitzat com a aparcament de manera no reglada i que al poble existeix un greu problema d'aparcament, amb carrers molt estrets, sense gaire bé vorera i sobre amb cotxes aparcats a tot arreu ocupant-les. Per això es pensa que d'alguna manera la intervenció que es realitza pot donar resposta a la necessitat que té el poble en tant a places d'aparcament. Seguint la tendència actual es proposa que aquest nou aparcament

substitueixi amb el temps el que ara succeïx de manera poc ordenada al solar límit de la trama i que possiblement a l'estar inclòs dins el sòl urbà ordenat algun dia hi tingui alguna construcció i per tant ja no es pugui usar com a bossad'aparcament.

Per l'altra banda cal pensar amb el flux de gent que ve des del poble, veïnats que després de molts d'anys tenen oportunitat de recuperar un gran àmbit d'espai lliure i cultural pel municipi. Per això s'ha analitzat la via Ma-1520 que separa l'àmbit del Sindicat de la trama urbana del poble i s'ha fet una proposta de reordenació de la circulació per tal de donar prioritat al vianant mitjançant una plataforma única que, mitjançant ressaltos pacífics el pas del cotxe per l'àmbit donant una alta prioritat als recorreguts a peu.

-Anàlisi de les edificacions i elements singulars per incloure-les a la proposta sense malmetre el caràcter original del conjunt.

S'han analitzat exhaustivament totes les edificacions que formen part del conjunt tant a escala estructural i constructiva com patrimonial, per tal de poder realitzar les intervencions precises de restauració i les corresponents modificacions derivades del projecte tot respectant el caràcter original de cada un dels edificis i els seus elements singulars. Cal destacar que fer un passeig pel Sindicat des de Vi és com fer un viatge per la història del formigó armat, atès a què l'edifici va començar la seva construcció quan aquest material tot just es començava a emprar a Espanya. Per això tractar de mantenir en la mesura del possible les estructures existents es considera molt important, tan sols és plantegen les substitucions totals als casos on l'estat de conservació ha arribat a un punt de degradació sense retorn.

No menys importants que les estructures són les Tines de fermentació del vi, que conformen un conjunt d'un caràcter i singularitat molt especial i característica.

-Retornar tant l'edifici com el seu espai públic a la ciutadania mitjançant el tractament de l'espai exterior com a Parc d'Escultures i l'entramament de l'edifici amb una Galeria d'art de caràcter públic.

La proposta considera que per descomptat l'espai públic exterior adscrit al Sindicat s'ha d'incorporar al global d'espais públics del poble, alhora també es crea un espai públic interior en forma de Galeria d'art pública que travessa l'edifici des de la seva cota inferior (Plaça principal) a la cota superior (Plaça de la Mola), a aquesta galeria s'hi troben els ascensors que resolen el salt entre aquests dos nivells. Per tant dins el conjunt de l'edifici hi conflueixen els usos de Museu, Facultat de Belles Arts i Galeria d'art Pública que travessa tota l'edificació i que permet gaudir de les qualitats arquitectòniques del Sindicat sense haver de participar expressament dels programes privats que s'hi instal·len.

4. DESCRIPCIÓ DEL EDIFICI

L'edifici s'ordena mitjançant la reconversió de la Nau fermentadora pròxima al cos de l'entrada Principal en un Atri on hi conflueixen el programa de Museu, el de la Facultat i el de la Galeria pública. A aquest nou Atri s'hi accedeix des de la façana principal i des d'una gran obertura que es realitza al lateral de la nau al nivell de planta baixa per tal de connectar amb el parc d'escultures i fer entrar l'espai exterior dins l'atri. Des d'aquest atri es pot accedir mitjançant escales i ascensors al nivell de P1 on s'hi troba la galeria pública que travessa tot l'edifici.

L'obertura de l'atri divideix el conjunt de l'edifici en dos blocs construïts ben diferenciats, d'una banda, el cos de l'entrada principal que dona cabuda al programa de la universitat, inclou una biblioteca amb vocació no sols de ser la biblioteca de la universitat sinó de disposar d'una bona part d'ella per ús com biblioteca pública del municipi, aspecte que l'ajuntament busca incloure dins el programari del Sindicat sigui quin sigui el projecte que s'hi acabi portant a terme. A part a la universitat també es distribuïxen usos d'administració, propis del funcionament d'un edifici d'aquest tipus, despatxos pel professorat i aules tant de taller com teòriques, totes

connectades al que va ser la nau d'envasat i expedició i ara es reprograma com la Nau Taller de la Facultat, un espai ampli pensat per la producció artística de gran format. La coberta d'aquest espai es substitueix pel seu mal estat de conservació per una encavallada de fusta laminada de la qual es despenja la passera de les aules.

A l'altra banda de l'atri i confrontat amb l'entrada principal de l'edifici hi trobem l'entrada al museu de la que l'atri es el gran Foyer. El museu inclou una de les intervencions més significatives del projecte, ja que per tal d'alliberar l'espai en planta baixa es proposa de mantenir les closques de les tines a la cota de P1 de manera que la seva imatge com conjunt es segueixi mantenint dins el Sindicat i alhora es pugui utilitzar l'espai en Planta Baixa que abans ocupaven els cossos de les tines. El criteri fonamental d'ordenació del museu ha estat el de usar les característiques pròpies de foscors dels dipòsits de formigó per col·locar-hi exposicions de pintura, protegides de la llum solar i garantint la seva bona conservació, la resta d'espais on hi entra llum natural s'han dedicat a l'exposició d'escultura, seguint l'exemple de la Fundació Miró de Barcelona de l'arquitecte Josep Lluís Sert.

Cal destacar que la galeria pública, el museu i la facultat es creuen sense interferir els uns amb els altres, creuant-se a diferents nivells i reunint-se a espais de trobada comú, com l'atri, les navetes de voltes, que són espais porxats, el pati de la sala de Premsa i la Plaça de la Mola. El fet de que sigui possible travessar l'edifici més enllà de la participació directa dins els programes privats que s'hi situen es considera un aspecte fonamental de la proposta degut a que es considera el fet que realment retorna l'edifici i el seu valor patrimonial com a monument al conjunt de la ciutadania, que pot visitar-lo i gaudir dels espais d'art de caràcter públic com el parc i la galeria.